

O SPRAWIEDLIWOŚCI PROCESU KARNEGO

Jerzy Skorupka

MONOGRAFIE LEX

LEX

a Wolters Kluwer business

O SPRAWIEDLIWOŚCI PROCESU KARNEGO

Jerzy Skorupka

Zamów książkę w księgarni internetowej

profinfo.pl
księgarnia internetowa

LEX

a Wolters Kluwer business

Warszawa 2013

Publikacja dofinansowana przez Uniwersytet Wrocławski

Wydawca
Monika Pawłowska

Redaktor prowadzący
Marzena Molatta

Łamanie
Wolters Kluwer Polska

Układ typograficzny
Marta Baranowska

© Copyright by
Wolters Kluwer Polska SA, 2013

ISBN 978-83-264-4082-3
ISSN 1897-4392

Wydane przez:
Wolters Kluwer Polska SA

Redakcja Książek
01-231 Warszawa, ul. Płocka 5a
tel. 22 535 82 00, fax 22 535 81 35
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Spis treści

Wykaz skrótów / 9

Wstęp / 11

Rozdział I

Pojęcie sprawiedliwości / 15

1. O pojęciu sprawiedliwości / 15
2. Prawo i sprawiedliwość w doktrynach prawa natury, pozytywizmu prawniczego i postpozytywizmu / 19
 - 2.1. Prawo i sprawiedliwość w doktrynach prawnonaturalnych / 19
 - 2.2. Prawo i sprawiedliwość w doktrynach pozytywistycznych / 24
 - 2.3. Prawo i sprawiedliwość w doktrynach postpozytywistycznych / 43
3. Sprawiedliwość materialna / 48
4. Sprawiedliwość formalna (legalna) oraz proceduralna / 64
 - 4.1. Sprawiedliwość formalna / 64
 - 4.2. Sprawiedliwość proceduralna / 72
5. Polski proces karny wobec modelowych założeń doktryn prawa natury, pozytywizmu prawniczego i postpozytywizmu / 88

Rozdział II

Wymiar sprawiedliwości / 92

1. Pojęcie wymiaru sprawiedliwości / 92
2. Gwarancje prawidłowego wymiaru sprawiedliwości / 98
 - 2.1. Pojęcie i systematyka gwarancji prawidłowego wymiaru sprawiedliwości / 98
 - 2.2. Niezawisłość sędziowska / 101

- 2.3. Niezależność sądów / 111
- 2.4. Bezstronność sędziowska / 112
- 2.5. Właściwość sądu / 119
- 2.6. Jawność postępowania / 120
- 2.7. Rozpoznanie sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki / 124
- 3. Gwarancje procesowe oskarżonego / 130
- 4. Prawo do sądu / 133
- 5. Prawo do sprawiedliwego procesu karnego / 144
 - 5.1. Prawo do sprawiedliwego procesu sądowego w ujęciu Konstytucji RP i orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego / 144
 - 5.2. Prawo do sprawiedliwego procesu karnego w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka / 148
 - 5.3. Teoretyczne koncepcje sprawiedliwości proceduralnej / 160
 - 5.4. Problem z określeniem procesu karnego jako rzetelny czy sprawiedliwy / 167
 - 5.5. Pojęcie sprawiedliwości proceduralnej / 173
 - 5.6. Prawo do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy / 178

Rozdział III

Sprawiedliwość jako wartość procesu karnego / 182

- 1. Pojęcie wartości w procesie karnym / 182
- 2. Sprawiedliwość jako wartość procesu karnego / 189
- 3. Praworządność jako wartość procesu karnego / 210
 - 3.1. O pojęciu praworządności / 210
 - 3.2. Praworządność materialna / 212
 - 3.3. Praworządność formalna / 214
 - 3.4. Związki pomiędzy sprawiedliwością a praworządnością / 221

Rozdział IV

Sprawiedliwość jako zasada procesu karnego / 233

- 1. O pojęciu zasady prawnej (zasady prawa) / 233
- 2. O pojęciu zasady procesowej / 244
- 3. Sprawiedliwość jako zasada procesu karnego / 245
- 4. Kolidzja zasad prawnych i sposoby jej usuwania / 260
- 5. Konflikt prawa i moralności / 270

Rozdział V

Sprawiedliwość jako cel procesu karnego / 279

1. Sprawiedliwość materialna jako cel procesu karnego / 279
 - 1.1. Pojęcie celu procesu karnego w postaci sprawiedliwości materialnej / 279
 - 1.2. Ustawowe określenie celu w postaci sprawiedliwości materialnej / 282
 - 1.3. Ukształtowanie procesu karnego dla osiągnięcia celu w postaci sprawiedliwości materialnej / 283
 - 1.4. Wpływ celu w postaci sprawiedliwości materialnej na zakres czynności dowodowych w procesie karnym / 294
2. Sprawiedliwość proceduralna jako cel procesu karnego / 296
 - 2.1. Pojęcie celu procesu karnego w postaci sprawiedliwości proceduralnej / 296
 - 2.2. Normatywne określenie celu procesu karnego w postaci osiągnięcia sprawiedliwości proceduralnej / 299
 - 2.3. Ukształtowanie procesu karnego dla osiągnięcia celu w postaci sprawiedliwości proceduralnej / 300
 - 2.4. Rzetelne prowadzenie postępowania jako warunek osiągnięcia celu w postaci sprawiedliwości proceduralnej / 300

Rozdział VI

Sprawiedliwy wyrok / 319

1. Pojęcie orzeczenia rażąco niesprawiedliwego w doktrynie prawa karnego procesowego oraz w judykaturze / 320
2. Pojęcie sprawiedliwego wyroku / 326

Zakończenie / 331

Bibliografia / 335

Wykaz skrótów

Akty prawne

- EKPCz** Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z dnia 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 z późn. zm.); inaczej Europejska Konwencja
- k.k.** ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.)
- k.p.k.** ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555 z późn. zm.)
- k.s.h.** ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz. U. Nr 94, poz. 1037 z późn. zm.)
- Konstytucja RP** ustawa z dnia 2 kwietnia 1997 r. – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)
- MPPOiP** Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych z dnia 19 grudnia 1966 r. (Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167)

Czasopisma i zbiory orzecznictwa

- CzPKiNP** Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych
- KZS** Krakowskie Zeszyty Sądowe. Orzeczenia Sądu Apelacyjnego w Krakowie w sprawach karnych
- NP** Nowe Prawo
- OSA** Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych

OSN	Orzecznictwo Sądu Najwyższego
OSNAPIUS	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSNC	Orzeczenia Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
OSNKW	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Wojskowa
OSNwSK	Orzecznictwo Sądu Najwyższego w Sprawach Karnych
OSP	Orzecznictwo Sądów Polskich
OTK	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
OTK-A	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego; zbiór urzędowy, Seria A
PiP	Państwo i Prawo
Prok. i Pr.	Prokuratura i Prawo
PS	Przegląd Sądowy
RPEiS	Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
SI	Studia Iuridica
St. Pr.-Ek.	Studia Prawno-Ekonomiczne
ZNUJ	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego

Organy orzekające i inne

ETPCz	Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu
ETS	Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej
NSA	Naczelny Sąd Administracyjny
SA	Sąd Apelacyjny
SN	Sąd Najwyższy
TK	Trybunał Konstytucyjny

Wstęp

Istotą procesu karnego w modelowym ujęciu oraz postępowania karnego w konkretnej sprawie jest sprawiedliwe rozpoznanie sprawy i wydanie sprawiedliwego wyroku. Bez pojęcia sprawiedliwości proces karny, a szerzej prawo karne procesowe i wręcz całe prawo, utraciłoby swój najistotniejszy sens, zakorzeniony głęboko w świadomości społecznej. Zagwarantowanie sprawiedliwego procesu jest jednym z podstawowych obowiązków każdego państwa demokratycznego. Od procesu karnego wymagać zatem należy, aby był sprawiedliwy. O wymiarze sprawiedliwości nie można więc mówić bez odwołania się do sprawiedliwości.

Od prawa oczekuje się, że będzie stanowiło podstawę sprawiedliwie przeprowadzonego postępowania, w następstwie czego dojdzie do wydania sprawiedliwego wyroku. Akt wymiaru sprawiedliwości będzie zaś rzeczywiście, a nie jedynie formalnie sprawiedliwy. Problem jednak w tym, że słowo „sprawiedliwość” ma silne zabarwienie emocjonalne i określenie znaczenia tego słowa jest sprawą złożoną. Pokrzywdzony, składając zawiadomienie o przestępstwie bądź subsydiarny akt oskarżenia, liczy wszak, że sprawa zostanie sprawiedliwie załatwiona. Prokurator, wnosząc akt oskarżenia, wyraża przekonanie, że oskarżonego dosięgnie „ręka sprawiedliwości”, a oskarżony, że zostanie sprawiedliwie osądzony. Sąd, wydając wyrok w sprawie, jest przekonany, że sprawiedliwości stało się zadość. Każdy z wymienionych organów i uczestników postępowania karnego oczekuje zatem sprawiedliwego rozpoznania sprawy i sprawiedliwego jej rozstrzygnięcia. Każdy z nich będzie bronił jednak „swojej” sprawiedliwości, która przyznaje mu rację i podważa pozycję przeciwnika, gdyż dla każdego z tych podmiotów sprawiedliwość znaczy co innego.

Mimo że pojęcie sprawiedliwości często występuje w języku prawnym i prawniczym, chętnie posługują się nim nauki społeczne, jest

nagminnie używane w języku potocznym i politycznym, od dawna toczą się dyskusje nad jego treścią. Rozwiązania problemu nie przynoszą tak wspaniałe dzieła, jak *Teoria sprawiedliwości* Johna Rawlsa, idea sprawiedliwości formalnej Chaima Perelmana, czy rozważania o pojmowaniu sprawiedliwości Zygmunta Ziemińskiego. Pomimo dociekań nad treścią sprawiedliwości, starania tych i innych autorów nie pozwalają na sformułowanie ostatecznej, uniwersalnej i w pełni obiektywnej definicji tego pojęcia, czy choćby przedstawienie niedających się podważyć jego cech. Już Arystoteles zauważył, że co do pojęcia sprawiedliwości panuje daleko idąca rozbieżność i niestałość zdań¹. Również Z. Ziemiński twierdzi, że „jeśli od wieków toczą się spory o to, czym jest sprawiedliwość, to raczej nie dlatego, by sporne było, co w ogólnym zarysie słowo to znaczy, ale o takie określenie «istoty sprawiedliwości», by to, co chcemy objąć aprobatą jako «sprawiedliwość» znalazło miejsce w obejmowanym przez *definiens* zakresie”². Także Ch. Perelman zauważył, że co do zasady ludzie zgadzają się, że takie uniwersalne wartości jak dobro, prawda, sprawiedliwość istnieją, ale zgoda trwa dopóki pozostaje na poziomie uogólnienia, bowiem nie jest równoznaczna ze zgodą, czym te wartości są³.

Sprawiedliwość należy także do tych dóbr, których deficyt i pożądanie należą do najsilniej odczuwanych przez człowieka. Proces karny stanowi zaś forum, gdzie oczekiwanie sprawiedliwości jest szczególnie duże. Wydaje się zaś bardzo prawdopodobne, że większość sędziów i funkcjonariuszy organów ścigania sprawiedliwość pojmuje intuicyjnie. Właściwego rozumienia sprawiedliwości nie ułatwia ustawa karna procesowa, w której nie objaśniono tego pojęcia. Więcej, słowo sprawiedliwość występuje tylko w jednym przepisie kodeksu postępowania karnego (art. 440) i to w znaczeniu negatywnym. W przepisie tym mówi się bowiem o „niesprawiedliwym orzeczeniu”, nie zaś o „sprawiedliwym wyroku”.

Celem niniejszego opracowania jest zatem rozważenie kwestii, czy dla analizy płaszczyzny normatywnej procesu karnego oraz stosowania prawa karnego procesowego użyteczne jest pojęcie sprawiedliwości? W razie pozytywnego rozstrzygnięcia tej kwestii, dalszym celem jest kwestia roli, jaką sprawiedliwość spełnia w procesie karnym. Sprawied-

¹ Zob. Arystoteles, *Etyka nikomachejska*, Warszawa 2011, s. 79.

² Zob. Z. Ziemiński, *O pojmowaniu sprawiedliwości*, Lublin 1992, s. 18.

³ Zob. Ch. Perelman, *O sprawiedliwości*, Warszawa 1959, s. 19–22.

liwość może występować jako idea, wartość i zasada organizacyjna. Tytułowe pojęcie poddane zostanie więc analizie przez pryzmat tego, czy stanowi wartość, zasadę i cel procesu karnego. Rozważania w tym względzie poprzedzone zostaną analizą pojęcia prawa do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy i związanego z nim terminu „sprawiedliwość proceduralna”. Analiza prowadzona będzie zaś na dwóch płaszczyznach – normatywnej i związanej ze stosowaniem przepisów prawa karnego procesowego. Sprawiedliwość może wszak określać cechę jakiejś normy czy zespołu norm, których uzasadnienie aksjologiczne odwołuje się do odpowiednich kryteriów rozdzielania czy wymiany świadczeń, lub cechę postępowania oczekiwanego od pewnych podmiotów.

Rozwiązanie powyższych kwestii uzależnione jest między innymi od przyjętej postawy badawczej. W zależności od tego, czy zagadnienie sprawiedliwości procesu karnego będziemy rozpoznawać z pozycji prawnopozytywistycznych, prawnonaturalnych, czy postpozytywistycznych, otrzymamy odmienne rozwiązania. W piśmiennictwie prawniczym przyjmuje się bowiem, że przeciwstawienie wymienionych koncepcji czy teorii pojmowania prawa dotyczy ontologii prawa i uzasadnienia jego obowiązywania.pozytywizm prawniczy głosi, że prawem obowiązującym jest jedynie prawo pozytywne, obowiązujące z woli prawodawcy. Przyjęta na gruncie pozytywistycznej koncepcji państwa prawnego wizja prawa ma zasadniczo charakter ściśle formalny, abstrahując od jakichkolwiek relacji treściowych pomiędzy prawem a innymi systemami⁴. W pozytywizmie prawniczym postulowany jest obowiązek posłuszeństwa prawu pozytywnemu, gdyż jest ono sprawiedliwe niezależnie od jego treści⁵. Doktryny prawa natury stwierdzają zaś, że oprócz prawa pozytywnego istnieją także reguły prawa natury, które obowiązują niezależnie od woli prawodawcy i stanowią zewnętrzne kryterium oceny prawa jako słusznego czy sprawiedliwego. Jeszcze inne podejście

⁴ Zob. A. Gryniuk, *Pozytywistyczna koncepcja państwa prawnego i jej późniejsze teoretyczne i praktyczne modyfikacje* (w:) *Teoria prawa. Filozofia prawa. Współczesne prawo i prawoznawstwo*, Toruń 1998, s. 91; J. Raz, *Autorytet prawa*, Warszawa 1979, s. 39–54. Odniesienie do wieloznaczności pojęcia pozytywizmu prawniczego i sposobów jego rozumienia w kulturze *common law* zob. H.L.A. Hart, *Pojęcie prawa*, Warszawa 1998, s. 251–261.

⁵ Zob. W. Lang, J. Wróblewski, S. Zawadzki, *Teoria państwa i prawa*, Warszawa 1979, s. 489; K. Opalek, J. Wróblewski, *Zagadnienia teorii prawa*, Warszawa 1969, s. 116–122; J. Stelmach, R. Sarkowicz, *Filozofia prawa XIX i XX wieku*, Kraków 1999, s. 12–83; J. Oniszczyk, *Filozofia i teoria prawa*, Warszawa 2008, s. 48–519; R. Tokarczyk, *Filozofia prawa*, Warszawa 2009, s. 135–139 oraz 187–217.

do prawa preferują doktryny postpozytywistyczne (np. hermeneutyka prawnicza, komunikacyjna teoria prawa).

Praca została podzielona na sześć części obejmujących odrębne zagadnienia merytoryczne. W części pierwszej przedstawiono pojęcia prawa i sprawiedliwości reprezentatywne dla doktryn prawnonaturalnych, pozytywistycznych i postpozytywistycznych. Ukazanie dość obszernego obrazu różnorodnych stanowisk, koncepcji i teorii dotyczących pojmowania prawa i sprawiedliwości spowodowane było potrzebą przedstawienia ewolucji poglądów na prawo i sprawiedliwość. Warto bowiem mieć świadomość, że od wymierzania sprawiedliwości według reguł talionu do wymierzania sprawiedliwości według reguł rzetelnego procesu minęło dwa tysiące lat i w tym czasie zmieniały się poglądy na to, jak rozumieć akt wymiaru sprawiedliwości. Sądzić należy, że może okazać się to przydatne wielu prawnikom karnistom. Poza tym, objaśniono pojęcia sprawiedliwości materialnej, formalnej i proceduralnej występujące na gruncie filozoficznoprawnym. W tym względzie miano na uwadze, że wymienionymi pojęciami posługuje się także doktryna prawa karnego procesowego. Wystąpiła więc potrzeba skonfrontowania obu sposobów pojmowania sprawiedliwości materialnej, formalnej i proceduralnej, aby uniknąć ewentualnych nieporozumień przy ich właściwym używaniu.

W drugiej części pracy rozważane jest pojęcie wymiaru sprawiedliwości i gwarancji prawidłowego wymiaru sprawiedliwości. Objasniono też pojęcie prawa do sądu, co dało podstawę do bardziej szczegółowych analiz związanych z pojęciem sprawiedliwości proceduralnej i prawem do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy.

Zasadniczą część rozważań dogmatycznych zawarto w kolejnych częściach opracowania dotyczących analiz sprawiedliwości jako wartości, zasady i celu procesu karnego, a także pojęcia sprawiedliwego wyroku.

Rozdział I

Pojęcie sprawiedliwości

1. O pojęciu sprawiedliwości

Sprawiedliwość w sposób oczywisty łączy się z prawem. Według Ulpiana – późnoklasycznego jurysty rzymskiego – sprawiedliwość obejmuje pojęcie prawa. W języku łacińskim słowo „prawo” pochłaniane jest w samym zapisie literowym słowa „sprawiedliwość”, gdyż *ius* stanowi część słowa *iustitia*. Samo też pojęcie prawa Ulpian wyprowadza z pojęcia sprawiedliwości, mówiąc: „*Iuri operam daturum prius nosse oportet, unde nomen iuris descendat: Est autem a iustitia appellatum*” (Chcący poświęcić się prawu powinien pierwszej poznać pochodzenie jego nazwy. Zostało ono przecież nazwane tak od sprawiedliwości)¹. Nie ulega zatem wątpliwości, że mówiąc o sprawiedliwości łączymy ją z prawem, z jego treścią, z jego przestrzeganiem lub niedotrzymywaniem, a nawet z łamaniem. Dla nieprawników, połączenie tej cnoty z prawem ogranicza się przede wszystkim do prawa karnego.

Wyżej wskazano na jurydyczny aspekt sprawiedliwości. Jednak ten punkt odniesienia, choć bardzo ważny, nie wyczerpuje w pełni znamion, czy też zakresu znaczeniowego pojęcia sprawiedliwości. Problemy jakie tutaj występują, są pochodną teoretycznej i praktycznej trudności związanej z ustaleniem, czym jest prawo. Rozstrzygnięcie tego zagadnienia i przyjęcie, że treść norm uznanych za normy prawne jest sprawiedliwa, pozwoliłoby na stwierdzenie, że każde postępowanie wszelkich podmiotów, zgodnie z takim właśnie prawem, musiałyby z konieczności być sprawiedliwe². Nie ma jednak zgody, przynajmniej w sferze teoretycznej, czym jest prawo, a tym bardziej, jakie treści norm uznanych

¹ Zob. J.S. Karolak, *Sprawiedliwość. Sens prawa*, Kraków 2005, s. 39.

² Tamże, s. 10.

za prawo są sprawiedliwe³. Stąd, hipotetycznie może być tak, że sędzia jest sprawiedliwy orzekając *contra legem* wtedy, gdy podstawą jego decyzji jest niesprawiedliwe prawo. Albo jest tak, że sędzia jest sprawiedliwy realizując sprawiedliwe prawo. Może on też być niesprawiedliwy w tym sensie, że ściśle trzyma się niesprawiedliwego prawa. Jednak stojąc na stanowisku prawa pozytywnego, co w praktyce orzeczniczej jest zasadą, sędzia odstępujący od nakazów prawa, według jego myślenia niesprawiedliwych, *ipso facto* i na mocy pragmatyki sędziowskiej staje się sędzią niesprawiedliwym⁴.

Marian Cieślak zwraca uwagę, że pojęcie sprawiedliwości bywa kwestionowane pod względem swej użyteczności, ze względu na różnice kryteriów i punktów widzenia determinujących oceny sprawiedliwościowe. Nie znaczy to jednak, że można zrezygnować z pojęcia sprawiedliwości w sferze prawa. Jak twierdzi wymieniony autor, „prawo bez sprawiedliwości byłoby martwym wrakiem, byłby to zespół reguł technicznych obliczonych na zdyscyplinowanie społeczeństwa, jego swoistą tresurę”⁵.

Dla tytułowego zagadnienia znamienne jest, że poglądy i postulaty zgłaszane pod adresem sprawiedliwości idą w tak wielu, często sprzecznych ze sobą kierunkach. Za jedną z przyczyn takiego stanu rzeczy można uznać wieloznaczność pojęcia sprawiedliwości i różnorodność w jego pojmowaniu⁶. Sprawiedliwość może być rozumiana jako cecha przyporządkowana określonym osobom czy przedmiotom. Sprawiedliwy może być więc człowiek. Sprawiedliwe mogą być też jego czyny, a nawet wszelkie zachowania czy zaniechania. Sprawiedliwa może być dystrybucja dóbr czy odpłata za naruszenie przepisów prawa lub wyrządzone zło. Sprawiedliwy może być fakt występowania i funkcjonowania różnych instytucji publicznych. Z przykładów tych widać, że w zależności od zastosowanego kryterium klasyfikacyjnego pojęcia sprawiedliwości, w każdym z podanych przykładów nabiera ono innego znaczenia.

³ Tamże.

⁴ Tamże, s. 11.

⁵ Zob. M. Cieślak, *Polskie prawo karne. Zarys systemowego ujęcia*, Warszawa 1994, s. 127.

⁶ Por. K. Ajdukiewicz, *O sprawiedliwości (w:) Język i poznanie*, t. 1, Warszawa 1960, s. 365.

Analiza znaczeń słowa „sprawiedliwość” (*iustitia*) czy słów pochodnych musi uwzględniać, że dawniej słowa te miały znacznie szersze odniesienie niż współcześnie⁷. Dawniejsze szersze znaczenie odnosiło się do wszelkiego rodzaju zgodności z prawem (*ius*), także z prawem pojmowanym jako zespół norm moralnych, czy religijnych⁸. Istotną cechą sprawiedliwego postępowania we współczesnym ściślejszym rozumieniu tego słowa jest to, że ma to być postępowanie zgodne z pewnymi generalnymi i abstrakcyjnymi normami, ale takimi, które dotyczą postępowania wobec innych podmiotów, czy też wobec jakiejś społeczności lub grupy branej jako całość. Właśnie w generalnym charakterze tych norm postępowania w stosunku do innych podmiotów kryje się element istotny tego sposobu pojmowania sprawiedliwości, przy czym owa generalność wiąże się z pewnymi ukrytymi założeniami aksjologicznymi, co do charakteru wskazywanego postępowania⁹.

Zawiłość sporów o sposób pojmowania sprawiedliwości wiąże się m.in. z określeniem tego, czemu cecha sprawiedliwości ma przysługiwać¹⁰. Jeśli jakaś norma wyznacza sposób postępowania w stosunku do innych podmiotów, a adresat według tej normy postępuje, to jego czyny są w świetle tej normy sprawiedliwe¹¹. Ale określenie to wzbudzi sprzeciw, jeśli norma, według której kwalifikujemy czyny, jest niesprawiedliwa. Jeśli norma nakazuje pozbawiać wolności za kradzież najdrobniejszej rzeczy, to sędziego skrupulatnie stosującego tę normę z trudem przyszłoby nam nazwać sprawiedliwym¹².

W polskim i obcym piśmiennictwie prawniczym liczne teorie sprawiedliwości klasyfikowane są według różnych kryteriów. Nie ma potrzeby przedstawiania ich wszystkich, czy choćby znakomitej ich części. Wystarczające będzie wskazanie, że teorie sprawiedliwości można podzielić na trzy grupy: analityczne, empiryczne i normatywne¹³. Analityczne teorie sprawiedliwości służą do badania struktury logicznej i zawartości semantycznej pojęcia sprawiedliwości oraz znajdowania

⁷ Tamże, s. 366.

⁸ Zob. Arystoteles, *Etyka...*, s. 182–183.

⁹ Zob. Z. Ziemiński, *O pojmowaniu sprawiedliwości...*, s. 23.

¹⁰ Zob. K. Ajdukiewicz, *O sprawiedliwości...*, s. 365.

¹¹ Zob. Z. Ziemiński, *O pojmowaniu sprawiedliwości...*, s. 27.

¹² Tamże.

¹³ Zob. J. Karp, *Sprawiedliwość społeczna. Szkice ze współczesnej teorii konstytucjonalizmu i praktyki polskiego prawa ustrojowego*, Kraków 2004, s. 69.

Jerzy Skorupka – doktor habilitowany nauk prawnych, profesor Uniwersytetu Wrocławskiego, specjalizuje się w prawie karnym procesowym i prawie karnym gospodarczym; autor wielu prac naukowych, w tym podręczników akademickich, monografii, komentarzy, artykułów oraz głos, publikowanych w Polsce i za granicą; redaktor naczelny czasopisma „Wrocławskie Studia Sądowe”; sędzia Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu.

■ Książka stanowi pierwsze w Polsce kompleksowe opracowanie zagadnienia sprawiedliwości w procesie karnym łączące dogmatykę prawa karnego procesowego z filozofią i teorią prawa. Autor analizuje rolę, jaką sprawiedliwość odgrywa w procesie karnym, szczegółowo omawia m.in. takie pojęcia, jak: „prawo do sądu”, „gwarancja prawidłowego wymiaru sprawiedliwości”, „sprawiedliwość proceduralna” czy „prawo do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy”. Rozważania prowadzone są na dwóch płaszczyznach: normatywnej oraz związanej ze stosowaniem przepisów prawa karnego procesowego.

■ Publikacja przeznaczona jest przede wszystkim dla badaczy prawa karnego procesowego, prawa konstytucyjnego oraz filozofii prawa, a także dla przedstawicieli zawodów prawniczych (sędziów, prokuratorów i adwokatów) stosujących prawo karne.

ISSN 1897-4392
ISBN 978-83-264-4082-3

9 788326 440823

Cena 99 zł
(w tym 5% VAT)

Zamówienia:

infolinia 801 04 45 45, fax 22 535 80 01
zamowienia.książki@wolterskluwer.pl
www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl